

Köztársaságunk létrejön

Egy államalakulat nem magától bújik ki a föld alól, mint a gomba vagy a csírázó növény. Az államot egy alkalmas történelmi pillanatban megalapítják, vagy legalábbis kikiáltják.

Az államalapítás aktusának tartalmaznia kell valamilyen nagyszabású jelképet is. A vezetőségnek, mely az államot létrehozza, és létezését kinyilvánítja, azt egyszerűs mind valamilyen pozitív történelmi hagyományhoz is kell kötnie, másfelől ki kell jelölnie azt az előremutató célkitűzést, amelyhez egy állam, jelen esetben a mi kis köztársaságunk fennállása kapcsolható.

Itt, a Kárpát-medencében az első köztársaságot a Vata-féle pogánylázadás hozta létre, kevéssel Szent István király halála után. A republikánus pogányok nagyszabású jelképe az a szögekkel kivert hordó lehetett, melyben Szent Gellért püspököt gurították le a Kelen-hegyről a Dunába. Jelkép szempontjából tehát jól szerepeltek a mi pogányaink, talán csak az előremutató célkitűzés hiányzott. Egy célkitűzés viszont akkor igazán előremutató, ha egyszerre bizonyul kézzelfoghatónak és összefoglaló jellegűnek, vagyis nem aprózódik el, nem szálazódik szét.

Fontos, de nem elegendő meghatározni a végrehajtandó konkrét feladatokat, mert azok sem együtt, sem külön-külön nem jelölik ki a fejlődés irányát, márpedig irány nélkül erőtlen az irányítás.

Kiadhatunk egy olyan értelmű utasítást, hogy a felszabadult agrárproletárok, azaz tegnapi uradalmi cselédek különböző csoportjai – az acatolók, a hernyószedők, az üszögtisztítók, a takarmányfüllesztők és a tőzegszaggatók – sürgősen törjék le az Oppenheim-uradalom gazdátlanul maradt kukoricáját, mert különben nem lesz mivel takarmányozni azokat a megőrzésre átvett yorkshire-i sertéseket, melyekből hármat-hármat a Végrehajtó Tanács mindennap átad Polkovnyik elvtársnak, nehogy az oroszoknak a lakosság tulajdonában levő disznókat jusson eszükbe kisajátítani: kiadhatunk ilyen utasítást, ki is adjuk, de az eredmény mégiscsak az lesz, hogy az agrárproletárok hamiskásan kacsintanak, és kijelentik, hogy lelkesedésük éppoly töretlen marad, mint a kukorica. (Ez a kijelentés természetesen önmaga ellenkezőjét is jelenti, vagyis azt, hogy ismeretlen tettesek, akiket egyikünk sem akar az agrárproletár elvtársakkal azonosítani, már letörték és elcserélték pálinkára, úgyhogy bottal üthetjük a grófi eredetű kukorica nyomát.)

Azt is elrendelhetjük, hogy a haladó szellemű iparosok – a kalaposok, a gyermamártók, az üvegesek, a bádigosok, a cukrászok, a pékek, a szappanfőzők, a szíjgyártók és a szobafestők – haladéktalanul, még a fagyok beállta előtt vessék el az őszi búzát, mert különben jövőre nem lesz kenyér, de ők inkább a közmunkában való részvételt vetik el, miközben felfújt pofazacskóval utánozzák a szellentés hangját; és biztathatjuk a baloldali érzelmű kubikosokat, hogy, ha már úgyis értenek az ásáshoz, ássák már ki a krumplit, mielőtt ott rohad el a földben, de ők a

földre köpnek bőséges nyállal, mintha ezáltal azt üzennék: „Te is abban fogsz elrohadni!” (A kubikosok azzal dicsekszenek, hogy ők sohasem voltak mások cselédei, a cselédek viszont arra büszkék, hogy ők sohasem talicskáztak.)

De még ha szót fogadna is nekünk a harminc tagú polgárórség, amikor a leg-határozottabban megparancsoljuk, hogy hozzanak fejszét, fűrész, és vágják ki a Turbucz-dűlő szélén álló fiatal akácfaikat, akkor sem lenne abból a rászorulók közt szétosztható, köztulajdonú tüzelő, mert a legallyazott, vékony törzseket azonnal széthordanák maguk a polgárőrök, és még csak el sem tüzelnék, ugyanis tűzifának az ormóférgesi arborétum cirbolyafenyőit fogják kivágni, hanem jelzőkarókat farnagnának belőlük, és azoknak a parcelláknak a kiterjedését jelölnék velük, melyeket a spontánul szerveződő földosztás keretében az Oppenheim-birtokból hasítanak ki, mindegyikük csak annyit, amennyit nem szégyell.

Ha viszont nincsenek már meg a Turbucz-dűlő akácfaí, sem az ormóférgesi cirbolyafenyők, akkor teljes komolysággal vetődik fel a kérdés, hogy milyen fának az ágaira fogjuk felakasztani a városunkban található fasisztákat és a reakció helyi képviselőit, ha majd a megalakulás küszöbén álló hazafias népbíróság és a Hömpölyzugi Demokratikus Nőszövetség hozzáfog a politikai söpredék eltakarításához. Az igazságtétellel ugyebár nem várhatunk addig, míg az a facsemete, melyet Mátrai a főtéren ültetett a minap, évszázados tölgyóriássá nő, és vízszintesen kiterjeszti vastag ágait. A közéleti felelősségre vonásnak ennél azért valamivel hamarabb kell bekövetkeznie. Nem jövő tavasszal, nem holnapután kiskedden, hanem még ma!

Arról már nem is beszélve, hogy időközben magunk is nekiláttunk az egykor zsidó tulajdonban állt épületek feltörésének és kifosztásának, amiben sürgősen és hatékonyan meg kell gátolnunk önmagunkat, miközben szem előtt kell tartanunk, hogy a vagyonbiztonság újraértelmezésére irányuló akciókból és az így szerzett javakból egyre nagyobb mértékben kiveszik részüket Polkovnyik elvtárs csillagosai, katonái, ami a rohamosan mélyülő magyar-szovjet barátság örvendetes jele.

*

Az államalapítás aktusa egy akusztikai természetű félreértésre vezethető vissza. Polkovnyik elvtárs, amikor megtudta, hogy a polgármester és a régi elöljáróság elmenekült, azt mondta Mátrainak: „Tessék kialakítani a közigazgatást!” Ezt az utasítást Mátrai és a Végrehajtó Tanács további négy tagja úgy értette, hogy: „Tessék kialakítani a köztársaságot!”

A Végrehajtó Tanács tagjai közül csak Mátrai tudott oroszul, vagy legalábbis valamicskét értett belőle. Történetünk előtt néhány évvel, Kárpátalja visszacsatolása után Mátrai szervezte azt az ácsokból és egyéb akkordmunkásokból álló csapatot, melyet Mrázik építési vállalkozó magával vitt Szolyvára, ahol Schönborn Ervin furdőintézetének kibővítésén dolgozott. A szolyvai epizódnak Mátraira nézve két lényeges következménye volt. Egyrészt megtanulta a Szolyva környékén használatos rutén tájszólást, amely csaknem olyan közel áll az orosz nyelvhez, mint a Mrázik lakóhelyén is beszélt szlovákhhoz, másrészt egy munkabérrel kapcsolatos vitában összeveszett Mrázikkal, és a régi barátság azóta sem állt helyre.

Mrázikról érdemes megemlíteni, hogy a háború előtt kapcsolatban állt mind a Földművelő Munkásegylettel, mind a Szociáldemokrata Párttal, de tartott a kezében egy-két szálat az illegális kommunistákhoz és a nyilasokhoz is. Bizonyos időközönként idézést kapott a csendőrsre, ahol nemhogy el nem törték a bordáit, de a kihallgatások, elbeszélések folyamán még csak egy pofon sem csattant el. A rossznyelvek szerint kávéval is megkínálták volna, ha a magyar királyi csendőrség nem lett volna igen gyakorlatlan a kávéfőzésben. Persze, nem azért tanúsítottak tőlük szokatlan udvariasságot, mintha tisztelték volna Mrázik személyében a sikeres vállalkozót, hanem azért, mert ő – legalábbis Mátrai ezt terjeszti róla – értékes információkkal segítette a hatóság munkáját. Annyi bizonyos, hogy a szolyvai szerződéses megbízatást inkább köszönhette a csendőrség erélyes közbelépésének, mint saját rokoni kapcsolatainak.

Mátrai bizonyára helyesebben értelmezhetné volna Polkovnyik elvtárs szavait, ha a háború előtti években tovább marad Szolyván, és nyelvismerete gazdagabbá válik, de azért így sem volt valami rettentő nagy félreértés a köztársaság kikiáltása, mert hiszen ahol köztársaság van, ott közigazgatásnak is kell lennie.

A köztársaság kikiáltására mégsem akkor került sor, amikor Mátrai, ünnepélyes külsőségek közepette, Polkovnyik elvtárs és más személyek jelenlétében, elültetett egy facsetetét városunk főterén, noha kétségkívül ebből az alkalomból nevezte el a főteret Köztársaság térnek, a fácskát pedig a Szabadság Tölgyfájának, „melynek gyümölcseit” – közölte az egybegyűltekkel – „még százötven év múlva is élvezhetik a mi kis köztársaságunk polgárai”, de mindez a Nagy Októberi Szocialista Forradalom tiszteletére történt, november hetedikén.

A szürke felhők alatt eltöprengtünk: vajon Mátrai a tölgyfa gyümölcseivel a kommunizmus régi mítoszára akart-e utalni, mely szerint az emberek az őskorban makkal táplálkoztak, vagyis egyszerre voltak szabadok és egyenlők, vagy pedig annak ígérete rejlik a szónoki fordulatban, hogy a mi kis köztársaságunk polgárainak százötven év múlva még a tölgyfa is gyümölcsöt ringat az ágai végén?

És amikor a vörös októbert ünnepeltük a szürke novemberben, akkor már két hete működött, persze Polkovnyik elvtárs tudtával és beleegyezésével, az öttagú Végrehajtó Tanács, márpedig ennek megalakulása jelentette egyszerre mind a mi kis köztársaságunk létrejöttét. Mondhatom úgy is, hogy a Hömpölyzugi Köztársaság kikiáltása hang nélkül ment végbe.

Félreértések elkerülése végett hangsúlyozom: köztársaságunk túlságosan rövid ideig állt fenn ahhoz, semhogy teljes értékű államként működhessen volna. Például nem volt alkotmányunk és törvénykönyvünk, mert nem voltunk meggyőződve ezek fontosságáról. Törvénykeztünk mi efféle huncutságok nélkül is épp eleget. Mátrai felesége, Ilonka esős napokon órákig mondogatta: „Törvény: gyötörvény.” Gyereüknek, Legifjabb-Mátrainak esténként ezt duruzsolta: „Alkotmány: felkötmény.” Amikor pedig jókedvében volt, minden hozzá intézett kérdésre ez volt a válasza: „Bíróság: túróság”. Nekem személy szerint az a véleményem, hogy Ilonka sarkítottan fogalmaz és túlzottan általánosít, ugyanakkor arra buzdít mindannyiunkat, méghozzá eredményesen, hogy ne legyenek aggályaink.

Nem volt sem zászlónk, sem címerünk, mert nem jutott eszünkbe, hogy később esetleg szükségünk lehet rá. Nem volt himnuszunk, mert amióta Sonka, aki váro-

sunkban lett nagy költővé, Pestre költözött, nem élt köztünk olyan lírai tehetség, aki megírhatta volna a szövegét. Nem volt önálló fizetőeszközünk, noha terveztük ennek bevezetését, és a városi nyomdában készíthettünk volna olyasféle ofszetnyomású bankjegyeket, amilyen az 1919-es proletárdiktatúra fehérpénze volt. Ezek a bankjegyek azonban sohasem készültek el, az pedig tény, hogy Mátrai a pénzbírságokat, köztársaságunk egyik fontos jövedelemforrását, mindvégig pengőben rótt ki és hajtotta be. Az állítólagos kormányalakításról, minisztertanácsi ülésekről, baldachinos trónról és a többi pöffeszkedésről szóló hírek nem felelnek meg a tényeknek, miképpen az is hazugság, hogy külképviseletet akartunk létesíteni a Szovjetunióban és Törökországban.

Annyi az igazság az egészből, hogy Mátrai a szokásos késő esti vodkás-pálinkás konzultációk egyikén felvetette Polkovnyik elvtárs előtt annak lehetőségét, hogy Hömpölyzug csatlakozhatna a Szovjetunióhoz mint annak egyik tagköztársasága, és Polkovnyik elvtárs későbbre halasztotta az indítvány elbírálását, vagyis nem hagyta jóvá, de nem is utasította el. Az is igaz, hogy Mátrait egy idő múlva már csak Elnöknek neveztük, de hát elnöke még egy termelőszövetkezetnek is van!

Mátrai csak a Végrehajtó Tanácsnak volt az elnöke, nem pedig a köztársaságnak. Más kérdés, hogy azokban a hetekben, hónapokban gyakorlatilag ő volt Hömpölyzug első embere. A Végrehajtó Tanács további négy tagja Fodrász-Mátrai és Fényképész-Mátrai, valamint Suszter és Varga volt. Csupa megbízható, értelmes, talpraesett elvtárs, mindössze Suszter elvtárral történt az a kis malőr, hogy ott hagyta a felesége, és emiatt sajnos többet iszik a kelleténél. Mindazonáltal Suszter elvtárs felügyelte a nyomdában a beutazási engedélyek és az engedélykérő úrlapok nyomtatását, ugyanis november elsejétől idegen személyek csak engedély birtokában léphetnek be köztársaságunk területére, és a Végrehajtó Tanács tizenkétzer is meggondolja, hogy kellően indokolt-e az engedély iránti kérelem.

Megfigyelőként és külső tanácsadóként Najmán is részt vesz a Végrehajtó Tanács összejövetelein mint amolyan felszabadulás utáni agytrösz. Szavazati joga nincs, de bármikor hozzászólhat, és a vitákban olyan meggyőzően érvel, hogy rendszerint az ő álláspontja kerekedik felül.

A Végrehajtó Tanács neve egy kissé félrevezető, ugyanis nem hajt végre az égvilágon semmit, hanem utasításokat és rendeleteket van hivatva kiadni, ezek végrehajtását pedig részben a Hömpölyzugi Nemzeti Bizottság, részben a Demokratikus Nőszövetség ellenőrzi. A Végrehajtó Tanács létrejötté és működése tudniillik ez utóbbiak megalakulását is elkerülhetlenné tette.

A Nemzeti Bizottság harminc tagjára a polgárőrség harminc tagja tesz javaslatot, mely Mátrai jóváhagyásával válik érvényessé. A testületben állandó jelleggel tíz felszabadult agrárproletár, tíz baloldali kubikos és tíz haladó iparos van jelen. Emlékezetem szerint ez a rendszer majdnem pontosan úgy működik, mint az athéni demokrácia, melynek legragyogóbb napjaiban szintén harminc főnyi testület irányította az államot.

A Demokratikus Nőszövetség létszáma napról napra változik: hol többen vannak, hol kevesebben. Folyamatosan vesznek fel új tagokat, de előfordulnak tömeges kizárások is. Az alakuló ülésen Ilonkát akarták elnök asszonynak megválasztani, de ő szerényen elhárította a megtiszteltetést, és Mariska nénit javasolta maga helyett. Mariska néninek két helyettese van, Boriska néni és Piroska néni. A sza-

vazatszámoló bizottság elnöke Juliska néni, akinek önfeláldozó szavazatszámolási nyomán kétharmados többséggel került elfogadásra az a sarkalatos jogszabály, mely szerint Hömpölyzugban a nők szavazata bizonyos, később meghatározandó kérdésekben másfélszer annyit ér, mint a férfiaké, és az a másik, szintén sarkalatos jogszabály, mely szerint Hömpölyzugban a nők a nem tudás mindentudását mostantól nem azzal a fordulattal fejezik ki, hogy „faszom tudja”, hanem azzal, hogy „pinám tudja”.

*

Najmán aktatáskájában egy szappantartón, egy fogkefén, egy dohányzacskón, egy kevés cigarettapapíron és egy csomag „Olla” gumin kívül egy könyv található. Címe: *A tökéletes állam*. Városunk lakói közül többen is látták már ezt a könyvet. Esztrág tanár úr, aki az iskolaigazgató és a református lelkész menekülése óta a legkiműveltebb emberfő a mi kis köztársaságunkban, azt mondogatja rá, hogy ez egy *utópia*. Az utópiáról a felszabadult agrárproletárok azt sem tudják, hogy azt eszik-e vagy isszák. A szélesebb látókörű, világot járt kubikosok viszont kötik az ebet a karóhoz, hogy igenis isszák, elvégre pia. Utónak pedig attól utó, hogy mindig utólag isszák, utóbb a kelleténél. Ők bizony igen sok utópiát beszoptak Újpesten, a vasútállomással szemközti csapszékben, amikor a Népszigetről készült a töltés!

A haladó iparosok viszont meg mernének esküdni rá, hogy az „utópia” egy olyasféle varázsigé, mint az „abrakadabra”, és maga *A tökéletes állam* is egy mágikus ábrákkal telerajzolt varázskönyv, mellyel Najmán hol hóvihart és forgószélet kavar, hol pedig megidézi Kun Béla szellemét, és órákig társalog vele. Kun Bélára nemcsak azért emlékeznek városunk lakói, mert 1919-ben tőle vártuk, hogy majd a proletárdiktatúra vezetőjeként megmenti Magyarországot, hanem azért is, mert nyolc-tíz évvel korábban, a boldog békeidőkben, amikor még a kolozsvári Munkásbiztosító Pénztár tisztviselője volt, és egyszer sikkasztás gyanújába keveredett, a mi városunkba menekült a letartóztatás elől, így tehát az sem rendkívül nagy csoda, ha időnként a maga testi valójában is megjelenik a szelleme köztünk.

Városunkban a babonás hiedelmek sajnos még mindig jól összeférnek a legújabb kor tudományos ateizmusával.

Miután Polkovnyik elvtárs azt a nyomatékos kívánságát közölte Mátraival, hogy a vallási életnek a szovjet katonai jelenlét mellett is folynia kell, nehogy már minket, egyszerű szovjet katonákat vallásüldözéssel gyanúsítson az amerikai burzsoá sajtó, viszont lekipásztor az ismert okok miatt nem akad városunkban, így tehát vasárnaponként ateista prédikációk hangzanak el: a református templomban Esztrág tanár úr prédikál a munka szerepéről a majom emberré válásában, a félig beomlott katolikus templomban pedig a kaszinó könyvtárosa, Rabszi-Babszi beszél arról, milyen lesz az élet a kommunizmus világméretű győzelme után.

Rabszi-Babszi úgy toporog és hadonászik a fűtetlen, huzatos térben, mint egy ágaskodó rágcsáló, aki nem veszi tudomásul, hogy ketrecbe van zárva. Néha kinyílik a láthatatlan ketrec ajtaja, olyankor Rabszi-Babszi a megrongálódott falak mentén rohángál, és bedugdossa ujjait a repedésekbe.

árva szót sem, másrészt nagyon szeretnénk hinni benne. Tegnap még rettegő és nyomorgó senkiháziak voltunk, de ma már kommunisták vagyunk, a jövő emberei. Ehhez pedig csak annyi kell, hogy kövessük Mátraít, és higgyünk Rabszi-Babszi jó híreiben, szép ígéreteiben.

Rabszi-Babszi megígérte, hogy a kommunizmus győzelme után a kommunista állam nemcsak végtelenül hatalmas, hanem végtelenül jóságos is lesz.

A kommunista állam fájdalommentessé teszi a betegségeket és a halált, ezenkívül megszünteti a női menstruációt és az egyéni gyermeknevelést. A kommunista állam az embriókat lombikban fejleszti, és a biológiai szülők ezalatt minden erejüket a kommunista állam építésére fordíthatják. A kommunista állam vízierőművet és atomerőművet létesít. A kommunista állam fényárban úszó vasútvonalakat létesít a föld alatt, és fényárban úszó űrállomásokat létesít a légkör fölött. A kommunista állam személyszállító rakétát küld a Holdra és a Marsra.

A kommunista állam kikísérletezi a mesterséges marhahúst, és mindenkinek ad belőle három dobozzal. A kommunista állam kikísérletezi a mesterséges tehéntejet, és mindenkinek ad belőle három vízhatlan zacskóra valót.

A kommunista államban minden utcasarkon lesz egy doboz, amelyből mindenki annyi pénzt vesz ki, amennyire szüksége van. Lesz egy másik doboz, amelyből kakaó, málnaszörp és húsleves csordogál. Lesz egy harmadik doboz, amelynek valamelyik oldaláról minden tudományt leolvashatunk majd, sőt az újsághíreket is arról fogjuk olvasni, mi több, filmeket és operetteket is nézhetünk a doboz felületén. Rabszi-Babszi maga sem érti, hogy ez utóbbi miként lesz lehetséges, de megesküdött rá, hogy márpedig így lesz.

Míg ő a jövőről prédikál, mi elfeledkezünk a jelenről. Kimegy a fejünkben az éhség, a hideg, a sötétség, a tetű, a patkány. Nem jut eszünkbe, hogy ablakaink deszkával, farostlemezzel vagy papundeklivel vannak elfedve, mert nincs a városban ablaküveg. Nem gondolunk rá, hogy városunkban már negyven évvel ezelőtt is megművelték a villanytelep létesítése, és azóta sincs bevezetve a villany. Petróleummal világítottunk, amíg volt, de mostanra kifogytunk belőle, úgyhogy birka-faggyúval vagy disznózsírral világítunk, de leginkább nem világítunk semmivel.

Ugyanakkor biztosak vagyunk benne, hogy azt, amiről prédikál, nem ő maga gondolta ki. Ismerjük Rabszi-Babszit, és tudjuk róla, hogy egész élete folyamán soha egyetlen árva gondolat meg nem fordult a fejében. Miért éppen most kezdene gondolkodni? Nyilvánvaló, hogy Najmán készítette fel a prédikációra. Csak Najmán lehet az, aki ennyire világosan látja a jövőt. Ha Najmán prédikálna nekünk, az ő szájából ugyanezeket a jövőjelöléseket fenntartás nélkül elhinnénk, de ő nem prédikál, mert érzi, hogy nem szeretjük. Ő a mi szemünkben mindörökké idegenszívű betolakodó marad. Ezzel szemben Rabszi-Babszi közölünk való. Már a háború előtt, valahányszor elősurrant a kaszinó könyvtárából szürke lüsterkabátban, hóna alatt Tormay Cécile egyik regényével vagy az 1935-ös gazdacímtárral, melyet az Országos Népi és Családvédelmi Alap ajándékozott városunknak, és miután félénken körülnézett, majd mohón kiitta az asztalon hagyott poharából a sör maradékát, mi elmosolyodtunk, és mindannyiszor eszünkbe jutott, hogy ettől, csakis ettől az embertől szeretnénk hallani, milyen is lesz a jövő.

Így tehát egyfelől pontosan tudtuk, hogy *A tökéletes állam* egy politikaelméleti munka, amilyenhez hasonlót már a régi görögök is írtak, vagyis ugyanolyan közönséges könyv, mint a kaszinó könyvtárának tulajdonát képező harminc-negyven kötet, másfelől azt is számításba kellett vennünk, hogy ez az egy könyv, ellentétben a többi harminc-negyvennel, nem a kaszinóban, hanem Najmán aktatáskájában található. Ez pedig mégiscsak erősítette bennünk azt a halvány gyanút, hogy *A tökéletes állam*nak mágikus képességei vannak.

Azt nemigen remélhetjük, hogy a könyv lapjai közül kiugrik egy kanna petróleum, vagy kicsusszan közénk néhány száz négyzetméter első osztályú ablaküveg, de olyan könyvről már hallottunk, amelyből a háború szellemei bújnak elő, és arról is hallottunk, hogy aztán ezek a démonok átváltoznak hús-vér katonává. Könnyen lehet, hogy Najmán könyvéből is előbújt egy-két ilyen démon. Úgy sejtettük, hogy esetleg nem is csak egy-kettő, hanem annál valamivel több, és különben is, majdnem biztosra vettük, hogy ezek a démonok osztódással szaporodnak, így hát mostanra már annyian vannak, mint az oroszok.

Meg mertünk volna esküdni rá, hogy a diadalmasan előrenyomuló Vörös Hadsereg, mely – mint azt Polkovnyik elvtárs utasítására Mátrai kidoboltatta Levelessel – október végére elérte a Duna vonalát, és Bajánál hídfőállást építve sikeresen átkelt a túlpartra is, teljes egészében Najmán varázskönyvéből, *A tökéletes államból* jött a világra.

*

A könyvben kirajzolódó tökéletes államról annyit még Mátrai felesége, Ilonka is tud, hogy muszáj elzárkóznia a többi államtól, mert azok nem tökéletesek. Be kell keríteni, mint a konyhakertet, máskülönben átjön a szomszédból a tökéletlenség, és kotkodál, kapirgál.

Ilonka egyszer, amikor Ifjabb-Mátraival és Legifjabb-Mátraival a hömpölykesztúri hídroncsnál járt, olyan tisztán látta maga előtt a tökéletes államot, mint gyermekkorában a Szűz Máriát és a Kisjézust a szilvafa tetején. Pedig reformátusoknak ritkán van részük ilyen és ehhez hasonló extatikus látomásban.

A tökéletes állam pontosan úgy nézett ki, mint egy szelet kenyér. Egy kicsit a trianoni békediktátum előtti Magyarországra emlékeztetett, csak éppen Horvát-Szlavónország nem szerepelt rajta, de az nem is hiányzott Ilonkának. Mert ahogyan a kenyeret körülveszi a kenyérhéj, úgy vette körül a tökéletes államot a kerítés. Pontosan illeszkedett az állam területéhez, nem kanyarodott el, nem lötyögött.

Ilonka először úgy látta, hogy a kerítés közönséges drótból van, és csak alaposabb szemlélődés után vette észre, hogy az bizony szögesdrót. És nem is végig szögesdrót, mert nagyrészt betonpalánk fut az államhatár mentén. És nem is egy palánk védi a tökéletes államot, hanem párhuzamosan kettő, és a kettő közti sávban harcjárművek cirkálnak. Ilonka látomásában őrtornyok bukkantak fel, golyószórók és géppuskafészek, betontorlaszok és őrkutyák. Reflektorok tökéletes fénykévéi pásztázták az éjszaka tökéletlen sötétjét. Bezzeg a tökéletes államban van már villanyvilágítás, nem úgy, mint nálunk, Hömpölyzugban!

Ilonka egyébként azért ment ki városunk szekerével a hídroncsához, amely mellett már üzemelt a Vörös Hadsereg által telepített ideiglenes komp, hogy Mátrai

nevében, aki a Nemzeti Bizottság ülésén elnökölt, átvegye azt a nyolc hordó petróleumot, melynek érkezését Polkovnyik elvtárs aznapra ígérte, és azért hozta magával két gyereket, mert ha a szomszédokra bízna őket, akkor a szomszédok cserébe egy kis petróleumot kérnének tőle, és a világért sem hinnék el neki, hogy nincs.

Miközben elnézegette a vízbe hajló hidroncsot, mely az őszi ködben kissé felpuhult, már-már feloldódott, jólesően nyugtázta, hogy a mi kis köztársaságunk már meg is tette az első lépéseket a tökéletessé válás útján. Elzárkózunk a tökéletlenektől, megvédjük szabadságunkat és függetlenségünket! Polkovnyik elvtárs katonái mellett ugyanis ott strázsáltak a mi fegyveres polgárőreink, és miközben tisztelgéssel üdvözölték a Vörös Hadsereg túlpartról érkező, nehéz csomagokkal megterhelte katonáit, már javában zajlott a beutazási engedéllyel nem rendelkező polgári személyek átvizsgálása.

Egy Dobroccki nevű egyénnél, aki állítólag a megyeszékhelyen lakik, nagyobb mennyiségű konyhasóra, szappanra és paraffingyertyára bukkannak polgárőreink. Dobroccki saját bevallása szerint azért próbálta a mi kis köztársaságunkba bejuttatni ezeket az árucikkeket, hogy szalonnára, száraztésztára és csirkére cserélje őket, vagyis nyereszkeskedni akart. Így tehát érthető, hogy polgárőreink Dobrocckitól a mi kis köztársaságunk nevében elkobozzák az árut. Ezzel szemben a Melegszállásra valósi Czabarkánál egy mocskos kapcán és egy pecsétes igazoláson kívül polgárőreink nem találnak semmit, ami egyértelműen lopási szándékra utal. Idejön hozzánk üres kézzel, és elmegy tőlünk tele zsákkal! Amikor pedig Czabarka azt bizonygatja polgárőreinknek, hogy egy közeli rokonához jött látogatóba, és hogy Czabarka rokona Bagyinka, a hentes, akkor már azt is tudjuk, hogy Czabarka nemcsak bűncselekményre készül, hanem fasiszta és reakciós rokonsága is van. Bagyinkát ugyanis fasiszta és reakciós nézetek fejbenforgása miatt Mátrai meghatározatlan idejű elzárásra ítélte, és most odakerül mellé Czabarka is, ha már olyan nagyon meg akarta látogatni a kedves rokont.

Mátrai egyik fontos intézkedése tudniillik az volt, hogy kiürítette a városháza alagsorának összes helyiségét, majd mindegyik helyiség jobb hátsó sarkába beállítatott egy fedél nélküli vödröt, nehogy már a csupasz padlóra végezzenek széklet- és vizeletürítést a letartóztatottak, őrizeteseik, elítéltek, foglyok és egyéb rabok. Ezek után pedig már csak az volt hátra, hogy Brutykó, a lakatos kívülről nyitható-csukható erős zárat szereljen az ajtókra, melyeken Viczián, az üveges már beüvegezte törött ablakszilánkokkal azt a kémlelőnyílást, amelyet Kóczyán, az asztalos vésett volt a vasrudakkal megerősített keményfába: és már készen is áll a Hömpölyzugi Köztársaság központi büntetés-végrehajtási intézete!

Könnyen beláthatjuk, hogy ez az intézmény szavatolja a közbiztonságot és a belső ellenség leküzdését, vagyis közvetve a szabadságot erősíti, noha annak ellenkezőjét testesíti meg. Ezért Mátrainak még azok is hálával tartoznak, akiket ő meghatározatlan ideig itt fogva tart, egyrészt a kívülről jövő nyereszkesedők, üzérkedők, seftelők és csencselők (mert azt azért ne higgye Dobroccki úr, hogy egyszerű áruelkobzással megússza!), másrészt a bent lappangó, bomlasztó fasiszta és reakciós csöcselék.

A városháza pincéjében kialakított börtön egy kicsit átformálja Ilonka szívének pitvarait és kamráit is. Gyökeret ver benne az a meggyőződés, hogy napról napra javul a világ, és minél jobb lesz a világ, annál jobb lesz a börtön. Annyira meghatódik, hogy szeretné megsimogatni a lomhán hömpölygő, zavaros vizet, mely különválasztja a mi kis köztársaságunkat a világ összes többi tökéletlenségétől, de mivel nem ér el a keze a víz felszínéig, helyette inkább a kicsi fiú, Legifjabb-Mátrai szöske hajjal borított koponyáját simogatja meg, ha már a nagyobbik fiát, aki az apjára hasonlít, nemigen szokta simogatni. Mindössze az aggasztja, hogy: mi lesz majd, ha kemény hideget hoz a tél, és határfolyóink, a Hömpöly és a Kecsegés olyan vastagon befagynak, hogy minden üzér, kufár, pecér, himpellér és huligán kényelmesen átsétálhat hozzánk a túloldalról? Akkor hogyan védekezzünk ellenük?

Miközben simogatja Legifjabb-Mátrait, valami apró dolog akad az ujjai közé: egy cirokmag nagyságú, halványszürke állatka. Ilonka a szebb jövő révületében egészen elfeledkezett róla, hogy Legifjabb-Mátrainak (és persze a másik gyereknek is) tetvei vannak, pedig a hídronc felé szekerezve egész úton a serkéket szedegette a kisfiú gyönyörű szőke, göndör hajából. Most már bevallhatom: igazából azért nem bízta a szomszédokra a két gyereket, mert gyanúja szerint a szomszédoknál ragadt rájuk a tetű, és azért volt neki fontos, hogy személyesen vegye át a petróleumot Polkovnyik elvtárstól, mert azt hitte: ha most rögtön petróleumos bedörzsölést eszközöl, akkor nem lesz muszáj Legifjabb-Mátrait kopaszra nyírni. Ilonka még a másik gyereket sem szívesen nyírta volna kopaszra, pedig őt nem szerette annyira, mint a kicsi fiút.

Ezek a tetvek, az emberi létezés tanúi, különös fából vannak faragva! Ha az ember nem védekezik ellenük, villámgyorsan elszaporodnak. Esztrág tanár úr, aki a tények tiszteletére neveli az ifjúságot, egyszer egy flekktífuszban haldokló munkaszolgálatos ruházatában, hajzatában és szőrzetében összesen 29.000 példányt regisztrált. A tanár úr pontosan tudja, hogyan kell a tények szintjén kezelni a tetveket: a háború előtt a vallás- és közoktatásügyi minisztérium támogatásával rendszeresen feljárt Pestre az állatkertbe, ahol a csimpánz ágyékán található lapostetveket hasonlította össze az emberi lapostetűvel. Esztrág tanár úr azt is az állatkertben vette észre, hogy az elefánton élősködő tetű – felkunkorodó, hosszú szívószerve miatt – kísértetiesen hasonlít gazdaállatára, az elefántra. Pontosan úgy néz ki, mint egy parányi elefánt, csak éppen hat lába van, és nincs füle. A foka prémjében bujkáló tetvek pedig – ennek megállapításakor a tanár úr kis híján belefulladt a szabadtéri akváriumba, de ő bármikor készen áll, hogy életét áldozza a tudományért – messzemenően alkalmazkodtak a vízi életmódhoz: a testükön levő pikkelyekhez apró légbuborékok tapadnak, melyek jövöltából órákig, sőt napokig is kibírják a víz alatt. Ráadásul Esztrág tanár úr egy eddig teljesen ismeretlen fókatefűfajt is fölfedezett és leírt. Igaz ugyan, hogy az ingerült vízi emlős beleharapott a kezébe, és majdnem amputálni kellett az ujjait, viszont ő fedezte föl, hogy a foka szája körül, a bajusz tövében tanyázó élősdiek nem tárolnak légbuborékokat a testükön, de nincs is szükségük rá, mert amikor a foka lélegzetet vesz, és kidugja a vízből a bajszát, akkor ők is levegőhöz jutnak.

És amikor Ilonkának mindez eszébe jutott, abban a szempillantásban észre is vesz egy fókát a Hömpöly habjai közt. Mondanom sem kell talán, hogy a fókából nem az egészet látja, hanem csak a pofáját, az imént említett bajuszos fókapofát, amint egy pillanatra kiemelkedik a vízből, de még ennek megpillantása is jelentős élmény. Hiszen úgy hallottuk Esztrág tanár úrtól, hogy fókák nem élnek édesvízben.

És tényleg. Ez a fóka nem él. Sőt, igazából nem is fóka. Olyannyira hasonlít egy javakorabeli bajuszos férfi holttestéhez, hogy tényleg az. Minden jel arra mutat, hogy a Hömpöly mentén elkezdődött az alulról jövő, spontán igazságtétel.

Azt pedig mondanom sem kell talán, hogy Polkovnyik elvtárs nem hozott petróleumot. Nagyon szeretett volna hozni, és bizonyára megtett minden tőle telhetőt azért, hogy hozzon, de végül is nem hozott. Helyette hozott egy hírt, amely többet ér nekünk minden petróleumnál: pontosan egy hónap múlva, Sztálin elvtárs hatvanötödik születésnapján demokratikus magyar kormány fog alakulni Debrecenben.

(folytatjuk)

